

Proa

JOSEP
VALLVERDÚ
Mosaic
de tardor

Pròleg de CARME
VIDAL HUGUET

JOSEP VALLVERDÚ

MOSAIC DE TARDOR

(1970-2022)

Pròleg de Carme Vidal Huguet

Proa

Proa
A Tot Vent

Primera edició: juny del 2023

© Josep Vallverdú Aixalà, 2023
© del pròleg: Carme Vidal Huguet, 2023

Drets exclusius d'aquesta edició:
Raval Edicions, SLU, Proa
Diagonal, 662-664
08034 Barcelona
www.proa.cat

ISBN: 978-84-19657-24-4
DIPÒSIT LEGAL: B. 10.567-2023
Composició: Grup62

La lectura obre horitzons, iguala oportunitats i construeix una societat millor.
La propietat intel·lectual és clau en la creació de continguts culturals perquè sosté l'ecosistema de qui escriu i de les nostres llibreries.
En comprar aquest llibre contribuïu a mantenir aquest ecosistema viu i en creixement.
A Grup62 agraiem que ens ajudeu a donar suport així a l'autonomia creativa d'autores i autors perquè puguin continuar desenvolupant la seva funció.
Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra.
Podeu contactar amb CEDRO a través del web www.conlicencia.com o per telèfon al 91 702 19 70 / 93 272 04 47.

PRIMERS MOTS

A l'excel·lent pròleg que va fer-me per al volum *Desmudat i a les golfes* (Proa, 2000), Vidal Vidal expressava el desig que jo continués la saga dels meus llibres autobiogràfics, i no la deixés penjada en els anys finals de la dècada 1960-1970, com de fet va passar, amb *Garbinada i ponent* (Proa, 1998). La petició del prologuista va quedar desoïda. Potser el fet d'haver acabat una trilogia no em feia decantar per continuar, almenys de forma immediata. Pensant-ho bé, la saga d'una vida pot tenir quatre o cinc volums, no necessàriament formar una trilogia. Cert és que, en algun dels volums d'assaig i en diversos articles de premsa apareguts des d'aleshores, he fet esment d'episodis o anècdotes que m'han afectat en aquests anys no referits, més de cinquanta. Ara, arribada l'edat compromesa —ho és de debò, el fil de la Parca pot trencar-se bruscament— experimento pels dintres un rum-rum d'alarma en adonar-me del cabal d'esdeveniments succeïts en aquests cinquanta anys, de l'experiència adquirida, de les ferides del temps, de les ruïnes deixa-

des pels temporals, del buit obert per les absències, i veig al meu davant un ample horitzó. En conseqüència, altre cop em poso l'hàbit mig guerrer mig monjo del cronista i em proposo continuar el rosari, si bé amb la passa subjecta a precaució; vaig llegir tota la biblioteca i molts documents, fa deu anys, a la Universitat de Lleida, i em consta que la Càtedra Màrius Torres n'és beneficiària assídua. En els darrers llibres meus de referència autobiogràfica (*Camp de Mart* i *A bord del català*) m'he valgut pràcticament del tot de la memòria, com també faré ara, per bé que confio espigolar encara documents gràfics, escrits directes o indirectes i consultar amistats o espectadors de tal o tal acte que calgui referir.

Em poso a redactar què ha succeït al meu entorn i què m'ha passat en el marc personal, professional i de projecció social des de finals de la dècada dels seixanta del segle xx. La possible congregació lectora sabrà comprendre que, més enllà dels records puntuals o seriatos a trossos, no és possible donar sempre detalls mínims, sinó la textura dominant a cada temporada. Tinc la sensació que ho hauria d'haver fet abans, és sorprenent constatar un cop més que aquella autobiografia en tres volums es tanca arribant a descriure fins a vora l'any 1970, o poc abans, i que em semblava que tot estava ja dit. Cal, doncs, estirar el fil fins als nostres dies, a llur torn plens d'interrogants.

El clima històric de l'any 1969 té coincidències acumulades: queden els ressons de les revoltes estu-

diantils, l'home arriba a la lluna, l'Escola Alba comença a caminar, el profeta Martin Luther King ha deixat mesos enrere un reguer de sang no estroncat; el nostre fill Eloi fa un any que viu intern a Sudanell, i és previsible que aviat tinguem el domicili familiar a Puiggròs. Però no sempre, en aquest relat, seguiré una cronologia estricta.

Em permeto, ves per on, començar per aquest any 2022.

EL PRESIDENT M'ESCRIU

Com que aquest nostre país és més partidari de la botifarra a la graella que del suflé —jo crec fermament que hauria de valorar-los igualment—, us adonareu que té tendència a tractar les persones amb rebaixes. Ho explico de seguida.

2022, març. M'ha escrit Jordi Pujol des d'una amistat de més de seixanta anys; jo m'hi refereixo com a president Pujol. Caldria que ens acostuméssim a conservar el títol que les persones es van guanyar, fins i tot després que abandonessin el càrrec. A França el President és sempre, tota la vida, tractat així: «Monsieur le Président». No costa gens de mantenir les formes; recordo un punyent article d'Eugeni d'Ors, quan en temps franquistes escrivia ben de gust en castellà i en revistes del règim, en què es dolia d'aquesta tendència al rebaixament i a la vulgaritat. El títol era «Grimegia contra concordia», i recordava que *grimegia* era un mot adoptat a Catalunya per indicar la ca-

ricatura saragatera, quasi obscena, de carrer. D'Ors insinuava que els catalans quèiem massa sovint en la befa ineducada, i tenia una part de raó.

Jordi Pujol m'envia el seu llibre *Entre el dolor i l'esperança* (Proa-Enciclopèdia, 2021), on lamenta les campanyes contra ell després de l'afer dels diners no declarats que tenia a Andorra. En resum, de tot plegat en diu una «falta» de la qual és responsable i que té conseqüències; les directament relacionades amb la justícia les admet i s'hi sotmet; l'escorxament popular el troba inadequat i feridor.

Com és sabut jo mateix —en una declaració feta el 25 de juliol de 2014— vaig informar el país d'aquesta meva irregularitat. Sense atenuants. I amb acceptació de les conseqüències judicials, econòmiques i socials, personals i familiars... Tenia l'obligació de carregar més que ningú amb el pes de l'error i de la transgressió.

El text del llibre aviat deixa de parlar del «cas» personal, per centrar-se en les respostes que dona al periodista Vicenç Villatoro, que el va entrevistar durant més d'un any sobre la seva trajectòria política, els seus projectes, CDC i la seva transformació, la idea de Catalunya, l'autonomia, el nacionalisme, l'independentisme, els moments actuals (el llibre és del 2019). Són tres-cents cinquanta pàgines; les respostes, fetes en llargs paràgrafs, de vegades quasi curts assajos, no volen deixar punts morts ni angles cecs. He fet la prova

de rellegir fragments, i allò que podia semblar reiteratiu, no ho és tant a la lupa de la relectura.

Rotundament li dono la raó en un punt, el de l'es-corxament implacable. Els seus vint llargs anys de govern van exigir una dedicació i un desgast que ja són prou d'agrair; sense ell i el seu equip no hauria pres forma i volum la interlocució amb Madrid, però els resultats de l'acceptació de la situació d'autonomia i només autonomia, de la negociació continuada a Madrid per aconseguir ara això, ara allò altre, a molts ens semblava insuficient, fins al punt que dèiem que a cada bugada es perdia un llençol: potser també els impacients estàvem fora de la prudència; avui em sembla molt equivocada la comparança amb els llençols, i despietat l'abocament de crítiques sense matisos dels darrers temps.

Ell no va enganyar mai, sempre va dir que no era independentista, sinó que calia un diàleg constant i una sostinguda negociació que permetés més i més autonomia; i diu que, després de l'1 d'octubre de 2017 de fet s'ha perdut el diàleg, que el model quebequès a què ell aspirava és ja impossible, avui existeix un corrent obert independentista que, atesa la pertinàcia del centre, no té sortida. No la té tampoc qualsevol negociació que tingui per objectiu la independència, si tenim en compte com són sempre els governs espanyols, des del temps dels Àustries que, de negociar, res de res. Més, encara: deixa entreveure que, com pensem molts, els governs centrals no estan ni gota

inclinats a concedir, dins del marc autonòmic, altra cosa que parcelles molt petites de matís polític i de contingut econòmic.

Al llarg del llibre defensa una i altra vegada el ritme amb què ell es mogué dins de la política. Quan encara no se'n podia fer, en les reunions de signe catalanístic que teníem —i el vaig tractar des del 1950—, ja parlava de «fer país», o sigui d'una entitat que els guanyadors de la guerra civil volien esborrar. Més endavant deia «construir Catalunya». Per construir, Pujol demanava *consciència d'identitat*.

Encara creu que la convicció d'identitat, aquell «voler ésser» que deia Vicens Vives, ha estat el que ens ha salvat del naufragi i avui, com sempre, crea doctrina i filiació. Som un país, som una nació.

Jo també ho crec, President. Però som una nació a la qual no se li pot adreçar un missatge com si la constituïssin només catalans de naixement, som una nació de mil colors.

Joaquim Nadal, en la semblança que fa de Pujol a *Noms d'una vida* (Collecció Argent Viu, Pagès, 2022) tot comentant el llibre alludit, en destaca la part que considera positiva:

Els episodis que afecten la darrera part de la seva vida no poden escombrar una línia de pensament d'una solvència gran, d'una coherència extrema. Els arguments desgranats no són gratuïts i entronquen amb les millors tradicions polítiques europees. Pujol desenvolupa

lupa un argumentari molt documentat i enfonsa les seves arrels en la seva pròpia formació i en la seva pròpia biografia. Aquí hi ha, em sembla, la part central del llibre. Jordi Pujol es lamenta de la liquidació o del fet de menystenir el seu llegat, que deixa de banda a benefici d'inventari.

És molt trist que al final d'una vida dedicada a la política et trobis amb una barrera, la que sigui; però més lamentable i condemnable és que s'escampin sense aturador els impropis engegats per la plebs ignorant del valor sòlid d'una trajectòria, una vida pública al servei dels compatriotes.

DE LLEIDA A PUIGGRÒS

Dic Puiggròs perquè des del 1968 en part i el 1970 de manera total, inici una dècada de viure al camp, en casa exempta, en aquell poble garriguenc, entre Mollerussa i les Borges Blanques, particip del regadiu en bona extensió del seu terme. Deixava una Lleida on havia menat batalles per la catalanitat, difícils al començament de posar-hi el peu, el 1959/60, quan m'obria pas escombrant molt a poc a poc el baf de provincialisme i de «leridanismo» en què una significativa part dels lleidatans s'havia enfangat després que la ciutat, des del 1938, s'hagués reconfigurat sota els franquistes. El més gratificant de l'esbrossada fou

trobar esperits afins al meu, descobrir que podíem alçar una bastida enfront de la despersonalitzada societat lleidatana. No vull dir que tot estigués perdut, perquè del no-res res pot rescatar-se, però una bona part de la societat lleidatana s'havia adaptat al franquisme o no havien conegut altra situació. Per tant, moltes accions, i fins actituds que tu prenguessis, topaven amb ferro fred.

Quan vaig anar a Puiggròs quedava un rastre del desviament i desdibuixament de la ciutadania, un xic millorat, només un xic, perquè calia reconèixer que els efectes de l'ocupació de la ciutat, el repoblament, la vinguda de professionals de fora, l'exili dels polítics i intel·lectuals republicans i catalanistes, afavorí durant anys l'adoctrinament intens de la població dins els paràmetres nacional-franquistes.

Entre la immigració forana, destaca aquella que s'instal·là a la ciutat amb la missió de retornar-la a la situació provinciana i d'afaiçonar-la segons els criteris dels qui havien guanyat. Hom dictà les ordres corresponents perquè al retolament dels carrers hi figuressin els noms grats a la situació nova i en *lengua oficial*, i en-sembla hom inicià la mistificació espiritual i cultural de la ciutat, suprimint tota manifestació pública en llengua catalana, començant per les celebracions religioses. Per a aquesta mistificació hom muntà totes les delegacions conegudes de l'ordre establert i, finalment, sortí un únic diari encarregat de fer caminar Lleida

pels camins imperials que duïen als regnes d'*Isabel la Católica*. I de fer descobrir que Lleida era tan catalana com aragonesa i, més tard, que ni una cosa ni l'altra, sinó, simplement, *leridana*.

(Manuel Lladonosa: «Actituds cíviques i culturals. Lleida, un assaig d'aproximació», *Serra d'Or*, n. 133, 15 d'octubre de 1995)

Sí que vaig provar de contribuir des del primer moment del meu retorn al redreçament de la consciència catalana de Lleida; el Ponent, de més a més, no podia quedar despenjat de la contraofensiva que es menava arreu del territori en l'àmbit de la llengua per destenyir la capa de franquisme i descatalanització que pesava i s'havia encrostat en massa llocs i molts esperits. A l'esmentat número de *Serra d'Or* Manuel Lladonosa signa una entrevista que em feu a propòsit de la Lleida en transformació que s'insinuava:

Josep Vallverdú és, sobretot, l'ull escrutador de la Catalunya de Ponent. N'ha fet la vivisecció espiritual a través de xerrades, d'escrits inèdits... Josep Vallverdú diu sovint que ha hagut d'intervenir en moltes coses sense cap vocació pública. I potser és per aquesta raó que, a l'hora de fer l'anàlisi de Lleida, l'ha feta sense concessions, i hi ha denunciat tots els fenòmens disgregadors i desnaturalitzadors: el provincianisme, el *leridanismo*, el lleidatanisme, el xovinisme local.